

НАПРЯМ 3. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ГОСПОДАРСЬКИЙ ПРОЦЕС

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-277-0-21>

СУБ'ЄКТИ ЗАХИСТУ ПРАВА НА УПРАВЛІННЯ ТОВАРИСТВОМ ШЛЯХОМ ОСКАРЖЕННЯ РІШЕННЯ ЗАГАЛЬНИХ ЗБОРІВ УЧАСНИКІВ ТОВ

Лукомська Олеся Василівна
аспірантка

*Навчально-науковий інститут приватного права
і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака
Національної академії правових наук України
м. Київ, Україна*

Спори про визнання недійсними рішень загальних зборів учасників (акціонерів, членів) юридичних осіб є найпоширенішою категорією спорів серед усіх корпоративних спорів, які розглядаються господарськими судами. Так, за статистичними даними Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду у 2020 році серед усіх судових рішень, переглянутих касаційним судом у корпоративних справах саме на цю категорію припадає 43,5% [1], у 2021 році – 40,5% [2], у I півріччі 2022 року – 50,7% [3]. Аналіз постанов Верховного Суду у цій категорії справ показує, що у ТОВ рішення загальних зборів учасників оскаржуються частіше, ніж у юридичних особах інших організаційно-правових форм.

Найперше слід відзначити, що можливість захистити право на управління товариством шляхом оскарження рішення загальних зборів мають саме учасники ТОВ як носії корпоративних прав. У той час як реалізувати право на управління товариством можуть і особи, які не є учасниками ТОВ, але мають право бути членами органів управління товариства без набуття корпоративних прав. Зокрема, до виконавчого органу товариства чи його наглядової ради, можуть бути обрані або призначені фізичні особи, які не є учасниками цього товариства. Право на участь у діяльності органів товариства (виконавчого органу, наглядової ради), окрім загальних зборів (вищого органу управління), не залежить від володіння корпоративними правами у конкретному ТОВ. Таке право реалізується на підставі рішення загальних зборів учасників товариства

про обрання тієї чи іншої особи до відповідного органу та укладення цивільно-правового договору або трудового контракту, що передбачено, зокрема, у статтях 30, 38, 39 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [4].

Тобто управління товариством через участь у діяльності інших органів можуть здійснювати не лише його учасники, а й інші особи. Право ж на управління товариством через прийняття рішень шляхом голосування у вищому органі управління (загальних зборах) належить тільки учасникам товариства.

На таку особливість звертається увага і у науковій літературі. Наприклад, В. І. Цікало одним із самостійних корпоративних прав, яке належить до групи прав на участь в управлінні товариством, виділяє право на голосування. Вчений доходить висновку, що право на участь в управлінні товариством не можна ототожнювати із правом на голосування, оскільки право голосувати у вищому органі управління належить виключно учасникам товариства, а право на участь у діяльності решти органів може належати також іншим особам. Тому доцільно розрізняти право на голосування в аспекті корпоративного права і право бути членом органів управління товариством без набуття корпоративних прав. Голосування у вищому органі управління товариства передбачає вплив учасника на його діяльність. Такий вплив він реалізує через прийняття рішень загальними зборами, які є обов'язковими до виконання як товариством, так і всіма його учасниками [5].

З огляду на такий суб'єктний розподіл осіб наділених правом на участь в управлінні товариством, очевидним є висновок про те, що захистити це право шляхом оскарження рішення загальних зборів учасників ТОВ може лише той суб'єкт, який володіє правом голосу на загальних зборах і є носієм корпоративних прав у відповідному товаристві. Такий підхід знайшов своє відображення в усталеній судовій практиці. Так, КГС ВС наголосив на тому, що недотримання вимог закону та установчих документів юридичної особи під час скликання і проведення загальних зборів ТОВ не може визнаватися порушенням прав тих осіб, які не є учасниками цієї юридичної особи [6].

Аналіз ч. 2 ст. 4 та п. 3 ч. 1 ст. 20 ГПК України у їх сукупності свідчить про те, що чинне процесуальне законодавство передбачає можливість для учасника товариства, який вибув з ТОВ та втратив корпоративні права у ньому, бути учасником корпоративного спору [7]. Проте законодавство не конкретизує статусу, в якому такий учасник може брати участь у справі і це дає підстави для висновку, що учасник товариства, який вибув, може бути, зокрема, і позивачем у корпоративному спорі. Водночас, необхідно мати на увазі, що особа, яка вибула з ТОВ може оскаржити рішення загальних зборів учасників товариства

за умови, що ці рішення прийняті у період до її виходу (виключення) з товариства, а відповідні вимоги обґрунтовуються порушенням її корпоративних прав на момент прийняття такого рішення [8].

Рішення загальних зборів учасників ТОВ є результатом волевиявлення не окремого учасника, а загальних зборів учасників як вищого органу товариства. Вони є офіційними письмовими документами товариства, що породжують певні правові наслідки, які спрямовані на регулювання господарських відносин і мають обов'язковий характер для суб'єктів цих відносин. Отже, протилежним суб'єктом у правовідносинах захисту права на управління товариством шляхом оскарження рішення вищого органу управління виступає саме ТОВ, а не учасник чи учасники, які входять до складу цього органу. Тому у судових спорах, пов'язаних з визнанням недійсними рішень вищого органу товариства, відповідачем виступає саме ТОВ, рішення якого оскаржується, а не його учасники, як учасники загальних зборів. Тобто учасники товариства є неналежними відповідачами у зазначених спорах. Неправильне визначення відповідача у такому спорі може стати перепорою для захисту порушеного корпоративного права у судовому порядку, оскільки зазначення особи, яка є неналежним відповідачем за такими позовними вимогами, є самостійною підставою для відмови у задоволенні позову. І суд не матиме необхідності надавати оцінку правомірності скликання і проведення зборів та прийняття ними рішень [9].

Підсумовуючи викладене, можемо зробити такі короткі висновки:

1. Суб'єктами захисту права на управління товариством шляхом оскарження рішення загальних зборів можуть бути учасники ТОВ як носії корпоративних прав та учасники, які вибули із товариства. У останніх така можливість виникає тільки за умови, що оскаржуване рішення загальних зборів було прийняте у період до їхнього виходу (виключення), а відповідні вимоги обґрунтовуються порушенням корпоративних прав, якими вони володіли на момент прийняття такого рішення.

2. Учасниками судового процесу у спорах про визнання недійсними рішень загальних зборів учасників ТОВ з підстав недотримання вимог закону та/або установчих документів під час їх скликання та проведення є учасник (учасники), права яких на участь у загальних зборах було порушено, та ТОВ.

Література:

1. Звіт про здійснення правосуддя Касаційним господарським судом у складі Верховного Суду за 2020 рік. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/4_Zvit_4_KGS_VS_2020.pdf (дата звернення 21.11.2022 р.)
2. Звіт про здійснення правосуддя Касаційним господарським судом у складі Верховного Суду за 2021 рік. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/4_Zvit_KGS_VS_pivr_2021_1.pdf (дата звернення 21.11.2022 р.)
3. Звіт про здійснення правосуддя Касаційним господарським судом у складі Верховного Суду за перше півріччя 2022 року. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/zvi/4_Zvit_4_KGS_VS_pivr_2022_1.pdf (дата звернення 21.11.2022 р.)
4. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text> (дата звернення 21.11.2022 р.)
5. Цікало В.І. Засада пропорційності здійснення корпоративних прав: монографія. Львів: ДНУ ім. Івана Франка, 2022. С. 186.
6. Постанова КГС ВС від 10.06.2020 у справі № 914/2259/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89810206> (дата звернення 24.11.2022 р.)
7. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991р. № 1798-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text>.
8. Постанова КГС ВС від 01.12.2021 у справі № 822/1736/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/101812214> (дата звернення 24.11.2022 р.); Постанова КГС ВС від 07.07.2022 у справі № 909/50/18 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105189977> (дата звернення 25.11.2022 р.)
9. Постанова ВП ВС від 28.11.2018 у справі № 826/16227/16. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78268047> (дата звернення 24.11.2022 р.); Постанова КГС ВС від 16.03.2021 у справі № 925/1266/19. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/95642649> (дата звернення 24.11.2022 р.); Постанова КГС ВС від 16.09.2021 у справі № 910/19000/20. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/99647865> (дата звернення 24.11.2022 р.)